

NEKE PRETPOSTAVKE ZA DJELOTVORNOST NASTAVE STRANIH JEZIKA

Često se čuje mišljenje da je dobro vođenje nastave stranih jezika više umijeće nego znanje.¹ Na nastavu se u takvu kontekstu gleda kao na vješto vođenu djelatnost nastavnika, djelatnost kojoj prethodi pomno promatranje i strpljivost u praksi. Ide se i dalje od toga, pa se čak tvrdi da je to djelatnost koja se i ne može uspješno odvijati prema nekim čvrstim i ustaljenim pravilima već i zbog toga što naše poznavanje svih činilaca što djeluju u tom procesu nije potpuno. Slijedi da su mnoge odluke u nastavnom procesu prepustene individualnoj sposobnosti i iskustvu nastavnika. Takvo je gledanje, naravno, ekstremno. Iako se svi elementi koji djeluju u procesu učenja stranih jezika još nisu znanstveno analizirali i razjasnili, ipak postoje određene zakonitosti čije poznavanje nastavniku pomaže da pravilno organizira nastavni proces. Tako jezično-znanstvena dostignuća, relevantna za nastavu, utječu na određivanje jezičnih sredstava, na način i redoslijed njihove obrade, na stvaranje i skupljanje nastavnih materijala, te na odlučivanje o tome u kojem se opsegu učeniku moraju osvijestiti određeni uvidi u strukturu i funkciju jezika.

Jezično-psihološka dostignuća daju uvid u osnove i bit učenja. Bave se, među ostalim, i psihološkim karakteristikama i ponašanjem učenika u nastavnom procesu. Ovamo se ubrajaju, npr., karakter i temperament, mišljenje, sjećanje, motivacija.

Nastavne metode obuhvaćaju, kako obrazovnu, tako i odgojnu stranu jezika (obrazovna se odnosi na oblik, a odgojna na sadržaj jezika). Zbog toga je izbor nastavnih metoda određen različitim faktorima kao: ciljem nastave, vremenom koje za ostvarivanje tog cilja stoji na raspolaganju, razinom jezične i opće obrazovanosti učenika, razinom nastavnikove kvalificiranosti za vođenje nastave i sl.

Uza ova tri činioca u nastavi se stranih jezika spominje i četvrti. On upozorava na činjenicu da na pedagoški (ili andragoški) učinak značajno utječu nastavnikova sposobnost i odnos između nastavnika i učenika. Kada se, međutim, pokušava taj element detaljnije razrađivati, najčešće se govori o materijalnoj, tj. formalnoj pripremi nastavnika za nastavu. Ta priprema uključuje, među ostalim, sigurno poznavanje nastavnog materijala, raspolaganje jezičnim sredstvima potrebnim za vođenje nastave i predočavanje jezičnih pojava koje se u nastavi obrađuju, spremnost za prepoznavanje i primjereni odstranjivanje pogrešaka, kako u govornim izražajima, tako i u pismenim radovima učenika. Nasuprot tome, jedna druga strana nastavnikove pripreme, ona psihološka, obrađuje se jedva ili samo rubno, iako je ona, po našem uvjerenju, bitan preduvjet za stvaranje atmosfere povoljne za učenje. Budući da se ta priprema može sagledati i formulirati samo u funkciji zajedničkog rada s učenicima, potrebno je analizirati početnu motivaciju učenika, kako bi se stvorile prepo-

¹ Referat je održan na VI međunarodnom kongresu nastavnika njemačkog jezika u kolovozu 1980. godine u sekociji »Nastavnikova osobnost i djelotvornost nastave«.

stavke za nastavu koja tu motivaciju i dalje potiče i razvija. Kako vrste, oblici i trajnost motivacije ovise, među ostalim, i o dobi učenika, u razmišljanjima ćemo se ograničiti, prije svega, na odrasle polaznike koji uče strani jezik.

Motivi su svake ljudske djelatnosti, pa tako i učenja, mnogostruki. Oni se nadjaju iz različitih potreba i interesa stvorenih u pojedinačnom i društvenom životu. Razlikovanje motiva može, ovisno o situaciji i pojedincu, motivima dati više emocionalnu ili više racionalnu obojenost. Emocionalni i racionalni motivi nastupaju sinkrono (budući da učenje nije nikad potaknuto samo jednim motivom), ali u nastavnom je procesu važno proučavati i njihov dijakroni redoslijed. To nas proučavanje upućuje na činjenicu da učenje, doduše, iniciraju racionalni motivi, ali ga, zapravo, najčešće nose emocionalni.

U odraslih je osoba učenje uvjetovano ponajprije motivacijom, tj. uspjeh u učenju bitno ovisi o činiocima kakvi su zainteresiranosti, spremnosti za učenje i intenzitet učenja. Deklarirana početna motivacija jest motivacija neosrednje upotrebljivosti stranog jezika. Čini se, međutim, da ona nije dovoljno saka ni dovoljno ustrajna. Dokaz tome jest i velik postotak odustajanja polaznika na početnom stupnju učenja jezika. Taj postotak dostiže 30% pa i više, jer čemu nikako nije riječ samo o »slabim« polaznicima. Razlozi za to moraju se tražiti, prije svega, u andragoško-psihološkom, a tek onda u stručno-metodskom radu nastavnika. Često, naime, nastavnik propušta da se usredotoči na razvijanje pozitivnih stavova i sposobnosti učenja ne samo u svakom pojedinцу nego, nadasve, u grupi kao cjelini. Svaka takva grupa ne ostaje samo skup slučajno obuhvaćenih pojedinaca, nego ona u nastavnom procesu pokazuje određene karakteristike u svojem psihološkom razvoju. Sudionici u nastavnom procesu jesu osobe s različitim društvenim i individualnim osobitošćima, iskustvima, znanjima, stavovima, sposobnostima i interesima, dakle osobe koje, s najrazličitijim pretpostavkama ulaze u proces učenja. Međutim, njihova, u privatnom životu, steklena društvena, materijalna, pa čak i intelektualna dostignuća imaju, barem na početku nastavnog procesa, drugorazrednu ulogu. Zašto? Zato što svi sudionici nastavnog procesa od prvog sata tvore jednu novu društvenu zajednicu, a ona počiva na svim pravilima na kojima se razvija društvo uopće. Razvija se tu grupni integritet, osjećaj pripadništva, zajedničkog puta i cilja. Svaki je sudionik suočen s istim izazovom, tj. da se dođe u tom novom društvu, da sebe testira, popravi, afirmira. Uspije li se unutar grupe razviti i senzibilnost i interes za svakog pojedinca, ostvaren je najznačajniji preduvjet na kojem počiva osnova autentične komunikacijske djelatnosti. Ne dolazi se više na nastavu samo radi toga da bi se nešto naučilo, nego, često, radi susreta i razgovora s ljudima koji ostaju relevantni i izvan konteksta nastavnog sata. Time učenje gubi svoje stereotipne negativne karakteristike i pretvara se u bitan sastavni dio cjelokupne osobnosti.

Kakva je uloga nastavnika u tako koncipiranom nastavnom procesu? Nastavnik prestaje biti profesionalni voditelj nastavnog sata i postaje jedan od sudionika samo s nešto drukčjom ulogom: on je neupadljivi ali spretni gospodar primac koji dočekuje svoje društvo te zatim neprimjetno organizira program u kojem svi sudjeluju s voljom i interesom i pri tom se ugodno osjećaju.

Ukidanje atributa »profesionalan« znači, prije svega, da nastavnik svoju pripremu ne smije previše fiksirati. Kako on nije jedini tvorac i organizator nastave, mora uvijek uzimati u obzir sve elemente, teme i doživljaje koje polaznici sa sobom donose na sat, te u praksi nastojati svoju zamišljenu pripremu što spremnije i prirodnije nadovezati na emocionalne naboje i aktualnosti što

ih zatekne u razredu. Ima li on sâm iskonski interes za svoje polaznike kao osobe i pojedince, to mu u većini slučajeva neće biti veći napor.

Nastavnikova diskrecija očituje se u položaju koji zauzima u razredu. On tu, naravno, ne može imati nikakvih značajnih privilegija jer nije sveznajući, a ni posljednja instanca koja odlučuje o tome što jest, a što nije točno. Otiđe li u drugu krajnost i postane amorfni i distancirani nastavnik koji sve razumije i sve prihvata (opravdavajući se time kako je sve u najboljem redu sve dotle dok se komunikacija odvija na stranom jeziku), nije našao ništa bolje rješenje. Nastavnik mora znati zadržati svoju osobnost (a time i pravo da nema uvijek pravo!), izraziti svoj temperament, nadvladati svoju profesionalnost svojom ljudskošću. On mora biti iskreno motiviran i zainteresiran sugovornik, jer će samo tako kod polaznika moći potaknuti iste motivacije. Osim toga, nastavnik nije tu da sâm mnogo govori, već da bi govor provokirao i kanalizirao, da bi pojedine očekivane izričaje polaznika anticipirao i pomagao im pri njihovu oblikovanju. Paradoksalno rečeno: njegova je uloga da vodeći služi.

Možda je dobro vođenje nastave stranih jezika ipak umijeće?

Nives Sironić-Bonefačić

UPOTREBA AUTENTIČNOG MATERIJALA U NASTAVI STRANIH JEZIKA

U posljednje se vrijeme mnogo govori o upotretbi autentičnog materijala u nastavi stranih jezika. Kada se govori o autentičnom materijalu, treba, ponajprije, odgovoriti na pitanja:

- I. Što je autentični materijal?
- II. Kakve su vrste autentičnog materijala?
- III. Zašto u nastavu stranih jezika treba uvesti autentični materijal?
- IV. Kakav materijal treba izabrati?
- V. Kako se izabrani materijal može koristiti u nastavi?

I. Što je autentični materijal?

Autentični materijal je svaki materijal koji nije sastavljen samo u pedagoške svrhe, tj. samo za učenje jezika kao stranog jezika, već zadovoljava zahtjeve izvorne komunikacije i služi prijenosu informacija a namijenjen je izvornim primaocima.

II. Kakve su vrste autentičnog materijala?

Autentični materijal možemo podijeliti na auditivni, vizuelni i pisani. Moguća je kombinacija auditivnog i vizuelnog ili vizuelnog i pisanih materijala (film, reklame), a ponekad je primalac izložen istovremeno auditivnoj, vizuelnoj i pisanoj poruci.